Tisztelt [..]!

Ön 2007. január 24-én kelt levelében tájékoztatásomat kérte egyetemi szakdolgozatának megírásához a biometrikus azonosítók használatával kapcsolatos adatvédelmi gyakorlatról. Általános állásfoglalásom a következő:

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 2. § 1. pontja értelmében személyes adat bármely meghatározott (azonosított vagy azonosítható) természetes személlyel kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés. A személyes adat az adatkezelés során mindaddig megőrzi e minőségét, amíg kapcsolata az érintettel helyreállítható. A személy különösen akkor tekinthető azonosíthatónak, ha őt - közvetlenül vagy közvetve - név, azonosító jel, illetőleg egy vagy több, fizikai, fiziológiai, mentális, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságára jellemző tényező alapján azonosítani lehet. Biometrikus adatok egy csoportja – így például egy személy ujjlenyomata – személyes adatnak minősül.

Az Avtv. 2. § 2. pontja értelmében különleges adat többek között a faji eredetre, a nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozásra, az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre, a szexuális életre vonatkozó adat. Egyes biometrikus adatok – így az írisz képe – különleges személyes adatnak minősül, mert azon túl, hogy egy adott személyt azonosít, további adatokra, így az előbb felsoroltakra is következtetni lehet belőle.

Személyes adatot, így a biometrikus személyes adatot is az Avtv. 3. § (1) bekezdése értelmében csak akkor kezelhet az adatkezelő, ha ahhoz az érintett személy hozzájárult, vagy ha azt törvény elrendelte.

A személyes adatok védelméhez való jog egyik legfontosabb garanciája a célhoz kötött adatkezelés elve, melynek értelmében személyes adatot kezelni csak meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében lehet. Az adatkezelésnek minden szakaszában meg kell felelnie e célnak. Csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas, csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig.

A célhoz kötött adatkezelés elvéből fakad az, hogy biometrikus személyes adat azonosításra csak akkor alkalmazható, ha az elérni kívánt cél alkotmányosan elfogadható, és az más, enyhébb jogkorlátozó eszközzel nem megvalósítható.

Biometrikus azonosítókkal kapcsolatos követelményeket, illetőleg e tárgyban hozott állásfoglalásaimmal kapcsolatosan 2005. évi parlamenti beszámolómban külön cím alatt foglalkoztam. A tájékoztató a következőket tartalmazta:

„Az elmúlt évek során bebizonyosodott, hogy nehéz előre megnevezni azokat a területeket, melyek a biztos munkáját nagymértékben fogják befolyásolni. Nem kell nagy jóstehetség azonban ahhoz, hogy kijelenthessük: a biometrikus azonosítás ma az, ami 15 évvel ezelőtt a távközlés, 10 évvel ezelőtt pedig az Internet volt. Vagyis egy olyan új technológia, amely rohamos ütemben fejlődik, és amely az élet egyre több területén lesz felhasználható – ezzel egyidejűleg egyre nagyobb veszélyt fog jelenteni a polgárok magánszférájára is. Ma a biometrikus azonosítók körében elsősorban az ujjlenyomat azonosításra, esetleg az íriszazonosításra gondolunk, ennél azonban lényegesen többről van szó.

Mindenekelőtt azt kell leszögezni, hogy nem adatkezelési célról, hanem módszerről van szó. Biometrikus azonosítók alatt azokat a külső, fizikailag körülhatárolható emberi jellemzőket értjük, melyek alkalmasak arra, hogy az egyes embereket tökéletes biztonsággal megkülönböztessék. A legrégebben használt azonosító a külső megjelenés, az arcképmásunk, már évtizedek óta része az azonosítási rendszereknek. Ehhez képest újabb technológia az ujjlenyomat vagy az írisz azonosítása. A kutatások azonban jelenleg is folynak, és egyre több biometrikus azonosítóról beszélhetünk. Ma már többé-kevésbé bizonyos, hogy egyedi azonosításra alkalmas a retina lenyomata, a tenyérgeometria, a fül geometriája, az emberi test vagy az arc hőtérképe – és ki tudja még, mi minden más. Az

azonosítók mögött mindig ott áll a technológia, azok az eszközök, melyek képesek az azonosítót az azt „hordozó” emberről leolvasni és tárolni is.

A biometrikus azonosítás ma elsősorban a bűnüldözés területén – ujjlenyomat-nyilvántartások – és a beléptető rendszereknél használatos. Az adatvédelmi biztos vizsgálatai is ezekkel a kérdésekkel foglalkoztak.

Az egyik esetben egy egyetem kollégiumában, a másik esetben a MALÉV Rt. Forgalmi Igazgatóságán alkalmaztak ujjlenyomat-leolvasó rendszert a beléptetés során. A rendszer mindkét esetben többes azonosítást jelentett, vagyis az ujjlenyomaton kívül más azonosítókat – arckép, azonosító adatok, mágneskártya – is alkalmaztak. Az adatvédelmi biztos mindkét esetben kijelentette: egyazon célra több, párhuzamos azonosító használata nem felel meg az adatvédelmi törvénynek, különösen, ha ezek az azonosítók nem egymás megerősítésére szolgálnak, hanem egymással teljesen párhuzamosan, de egymástól függetlenül szolgálják ugyanazt a célt. Az ujjlenyomat adatbázisban történő tárolása további aggályokat vet fel. Erre alternatíva lehet az, ha az ujjlenyomatot nem szervezik adatbázisba, hanem azt egy kártyán tárolják. Ilyenkor az érintett a leolvasó berendezéshez érinti ujját és a kártyáját, és a rendszer úgy képes az igazi lenyomat és a kártyán tárolt adat összevetésére, ezáltal az azonosításra, hogy adatkezelésre nem kerül sor. A kollégiumban a rendszert a biztos állásfoglalása nyomán átalakították; a MALÉV Rt. vezető jogtanácsosa – többszöri konzultáció, illetve felszólítás után – ígéretet tett arra, hogy a beléptető rendszert 2006. első negyedévében átalakítják. Az állásfoglalás a Mellékletekben olvasható. *(378/A/2004, 290/A/2005)*

A biometrikus azonosítás másik nagy területe lesz az úti okmányok nyilvántartása. Az Európai Unió tagállamaiban folyamatban van egy olyan útlevél bevezetése, amely az arcképet digitalizált formában is tárolja, és amelynek része az ujjlenyomat is. A technikai specifikációkat azonban ez idáig nem határozták meg, így nem tudjuk, hogy a jövőben pontosan milyen azonosító és milyen formában lesz az útlevelekben. A vonatkozó jogszabálytervezet véleményezése során a biztos kifejtette, hogy a biometrikus azonosítók csak olyan mértékben lehetnek az úti okmányok részei, hogy az megfeleljen az uniós előírásoknak, azokon túllépni nem lehet. Nem fogadható el az adatok más célú felhasználása sem.

A biometrikus azonosítás legfőbb veszélye az automatizáltság lehetősége. Ma már léteznek automatikus arcfelismerő rendszerekkel kombinált kamerák, melyek képesek automatikusan nyomon követni a megfigyelt polgár útvonalát ott, ahol ilyen rendszerek kiépítésre kerülnek. A kutatások emellett egyre inkább az úgynevezett passszív azonosítás felé haladnak. Ennek lényege, hogy az azonosításhoz nem szükséges az érintett közreműködése, a rendszer azt automatikusan, akár az érintett tudta nélkül elvégzi. Gyakorlati példával: az aktív íriszazonosításhoz szükséges, hogy a polgár közelről belenézzen a leolvasóba, a passzív leolvasó az azonosítást akár több méterről elvégezheti – ha a technika rendelkezésre áll, ami csak idő kérdése. A biometrikus azonosító rendszerek egymással való kombinálása – amely, mivel mind hasonló informatikai hátteret használnak, lényegében csak elhatározás kérdése – lehetővé teszi azt, hogy egy gombnyomással mindent megtudjunk valakiről: mikor, hol járt (az arcfelismerő kamerák segítségével), mikor ért be a munkahelyére, mikor használta ujjlenyomat-azonosítóval kombinált bankkártyáját vagy éppen könyvtári olvasójegyét. Ez egyik oldalról tűnhet egy egyszerű világnak, ott van azonban mögötte a totális ellenőrzés nagyon is közeli, kézzelfogható lehetősége.

Miért aggasztó ez a jelenség? Ma egyre több helyről lehet hallani a biometrikus azonosítás nagyszerű lehetőségeiről, szükségességéről.

A biometrikus azonosítás mögött álló ipar rendkívüli tőkét képvisel, a részvények árfolyama pedig szárnyal azóta, amióta a biztonságért felelős szervek egyre inkább a bimetrikus azonosítás nyújtotta lehetőségeket kívánják felhasználni a terrorizmus, a bűnözés elleni harcban. Ezt a célt csak egy rövid lépés választja el az előbb említett teljes ellenőrzéstől. A legfőbb gond azonban az, hogy az azonosító technológiák lehetőségeit ma meglehetősen túlértékelik. Az eszközök rendkívül nagy hibaszázalékkal működnek, a mai fejlettségi szinten nem igazolták sem az elvárásokat, sem azokat az óriási összegeket (forint milliárdokról van szó), melyeket egyes helyeken beléjük fektettek. Nagy érv az arcfelismerő mellett, hogy azt egy utólag növesztett szakáll sem tudja megtéveszteni. A forgalmazók arról viszont hallgatnak, hogy egy szemüveg, vagy egy sapka már kijátssza a rendszert.

Ma Európában egy helyen alkalmazzák az arcfelismerő rendszereket széles körben közterületi ellenőrzésre: Londonban, Európa leginkább bekamerázott városában. Abban a városban, amely védtelenül állt a terrortámadások előtt. A kamerák és az arcfelismerő rendszerek ellenére."

Az Ön beadványában említett, biometrikus adatok kezelésével kapcsolatos önálló törvény tervezete irodámhoz véleményezés céljából nem érkezett. A közeljövőben várhatólag e tárgyban elfogadásra kerülő jogszabály a biometrikus adatokat tartalmazó útlevéllel kapcsolatos, melynek Európai Uniós követelményeit a tagállamok által kiállított útlevelek és úti okmányok biztonsági jellemzőire és biometrikus elemeire vonatkozó előírásokról szóló, 2252/2004/EK számú tanácsi rendelet tartalmazza.

A szakdolgozatával kapcsolatosan kívánok Önnek sikerekben gazdag munkát.

Budapest, 2007. február 28.

Üdvözlettel:

Dr. Péterfalvi Attila